

Nr 501.

Av herr **Lundqvist**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

I proposition nr 60 den 1 februari 1935 till 1935 års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, medgiva,

dels att räntan å de byggnadslån, som ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby utlämnats efter en räntefot överstigande 4 ½ procent eller ock framdeles må komma att utlämnas, må, räknat från och med den 1 januari 1935 tills vidare utgå efter 4 ½ procent om året, därest lånet belöper å tomt, vilken innehaves av tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet, statstjänsteman eller statstjänstemans änka eller barn, samt efter 5 procent om året, därest lånet belöper å annan tomt;

dels ock att räntan å det lån, som enligt riksdagens år 1933 lämnade medgivande må ur samma fond komma att beviljas nämnda förening för anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar må tills vidare utgå efter 4 ½ procent om året.

Jag ber emellertid få fästa uppmärksamheten på att inom det med tomträtt upplåtna området av Mörby kronodomän finnes en kategori huvudsakligen statstjänstemän, vilka under *kristiden* där uppförde egna hem. Den ränta, som dessa tjänstemän betala på sina lån för byggnader och vägar m. m., är visserligen redan nu 4 ½ procent, men billighetsskäl tala dock för att denna ränta nu ytterligare sänkes. Jag hänvisar i detta fall till den utredning, som härom lämnats i Kungl. Maj:ts proposition nr 18 den 18 januari 1929, angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby. Av denna utredning framgår följande:

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning hade 1920 års riksdag beslutit vidtagande av vissa åtgärder till främjande av bostadsproduktionen. Bland annat hade då i nämnda syfte fattats beslut om inrättande av en särskild fond, benämnd statens bostadslånefond, som skulle förvaltas av statskontoret och från vilken efter beslut av Kungl. Maj:t skulle kunna under vissa villkor utlämnas lån till kommuner och andra för uppförande av företrädesvis mindre bostadshus. I proposition nr 62 till 1923 års riksdag angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. hade Kungl. Maj:t bland annat hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att räntan för lån ur berörda bostadslånefond, vilken ränta sedan fondens inrättande år 1920 utgjort 5 procent, finge för tiden från och med den 1 januari 1923 tills vidare utgå efter 4 procent.

Med anledning härav erinrades i två inom riksdagen väckta likalydande
Bihang till riksdagens protokoll 1935. 4 saml. 501—503.

motioner (I:170 och II:225) om de lån, som i anslutning till beslutet av 1920 års riksdag kunde utgå ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, ävensom om den ränta, som enligt fastställda grunder utginge för dylikt lån. Det framhölls i motionerna, att det syntes vara en ofrånkomlig konsekvens av Kungl. Maj:ts förslag rörande nedsättning av räntan å lån från statens bostadslånefond, att även berörda byggnadsföretagare vid Mörby, vilka i allmänhet befunne sig i mindre goda ekonomiska omständigheter, bereddes någon lättnad i lånevillkoren. I motionerna hemställdes därför att, i den mån riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 beslutade nedsättning av räntan å lån från bostadslånefonden, riksdagen måtte medgiva, att detta beslut finge i tillämpliga delar gälla även lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby. Statsutskottets majoritet tillstyrkte Kungl. Maj:ts berörda hemställan, men ansåg sig icke kunna biträda det i motionerna väckta förslaget. Två reservanter inom utskottet funno dock den i motionerna föreslagna räntesänkningen skälig och rättvis och förordade motionärernas förslag. Riksdagen beslöt i överensstämmelse med den av statsutskottets majoritet intagna ståndpunkten (riksdagens skrivelse nr 176). Härefter förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 15 juni 1923 (nr 224), att beträffande lån ur statens bostadslånefond räntan skulle från och med den 1 januari 1923 tills vidare nedsättas från 5 till 4 procent.

Sedermera väcktes vid 1925 års riksdag inom första kammaren motion (nr 110) samt vid 1926 års riksdag två motioner (I:182 och II:232) om sänkning av räntan å förstnämnda lån från 5 till 4 procent. Motionerna avslagos av riksdagen.

I en till Kungl. Maj:t den 28 augusti 1925 gjord framställning begärde *egnahemsföreningen* i Mörby att ifrågavarande ränta från och med 1926 måtte sänkas för statstjänstemän från 5 till 4 procent. Vid skrivelsen var fogad en förteckning, innehållande redogörelse angående samtliga de tomter, som till och med år 1924 blivit upplåtna inom de enligt 1920 års riksdags beslut upplåtna områdena. Till stöd för framställningen anfördes bland annat följande.

De tomträttsinnehavare, som uppfört byggnader under den tid, då kristidens verkningar på byggnadsområdet varit mest kännbara, hade blivit synnerligen hårt betungade med utgifter för sina bostäder. Låntagarnas svårigheter hade ytterligare ökats därigenom att det statsbidrag, till byggnadernas uppförande, varmed räknats, uteblivit. Då därtill komme, att till följd av den väsentliga prissänkning å byggnader, som sedermera inträtt, värdet å de uppförda byggnaderna knappast kunde motsvara värdet av erhållna byggnadslån och således därutöver anskaffat kapital praktiskt taget gått helt förlorat, syntes det icke kunna bestridas, att dessa egnahemsbyggare nu vore i en mycket svår ekonomisk ställning. Starka skäl föreläge alltså för ett statsingripande.

En förteckning över de tomter, som avsågos med framställningen, återfinnes i motion nr 182 i första kammaren år 1926.

Sedan Kungl. Maj:t den 15 januari 1926 funnit nämnda framställning icke

föranleda någon Kungl. Maj:ts ytterligare åtgärd, ingick föreningen den 5 november 1927 ånyo till Kungl. Maj:t med framställning om förutberörda räntesänkning, därvid anfördes bland annat följande.

Den tid, som förflutit efter det sistnämnda beslut fattades, hade tydligt ådagalagt den svåra ställning, vari ifrågavarande egnahemsbyggare kommit genom de höga årliga avgifter, som de måst åtaga sig för anskaffande av det egna hemmet. För ett icke obetydligt antal av dem hade det icke varit möjligt att till föreningen erlägga föreskrivna inbetalningar, varför föreningen, som fullgjort alla förfallna inbetalningar till statskontoret, hade avsevärda fordringar hos föreningsmedlemmarna för oguldna avgifter.

Föreningen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte hos 1928 års riksdag hemställa, att från och med år 1928 räntan å i anslutning till 1920 och 1922 års riksdagens beslut utlämnade lån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby finge nedsättas på sätt föreningen begärt den 28 augusti 1925 eller eljest få sådan lindring i vederbörandes lånevillkor, som Kungl. Maj:t med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter kunde finna skäligt föreslå riksdagen. *Statens byggnadsbyrå* tillstyrkte den 10 november 1927 en sänkning å byggnadslånen till 4 % för statstjänstemän och till 5 % för icke statstjänstemän.

Statskontoret anförde i sitt yttrande den 5 december 1927 följande:

Föreningens skuld i kapital och kapitaliserade räntor till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby syntes, efter det den 31 december 1927 till betalning förfallna amorteringar erlagts, komma att i runt tal uppgå till å lån för uppförande av byggnader 1,940,000 kronor och å lån för anläggningar av vägar m. m. 515,000 kronor.

Föreliggande ansökning syntes avse sänkning med 1 procent av räntan dels å lån för byggnader, som till huvudsaklig del uppförts under åren 1920—1924, dels å under samma tid utlämnade väglån. Av föreningens nämnda skuldbelopp till fonden kunde beräknas på dessa lån belöpa respektive 700,000 kronor och 250,000 kronor.

Den begärda räntesänkningen skulle medföra en inkomstminskning för år 1928 av i runt tal 9,500 kronor, varav å byggnadslån 7,000 kronor och å väglån 2,500 kronor. Denna minskning komme givetvis under följande åren, allt efter som lånen amorterades, att undan för undan reduceras. Ränteinkomsten å fonden kunde med nu gällande räntesatser beräknas för 1928 uppgå till omkring 120,000 kronor.

Vad själva saken beträffade ville det synas statskontoret, som om vissa bilighetsskäl icke sänkades för ett tillmötesgående av den gjorda framställningen. Den omständigheten att räntan å de från bostadslånefonden under den tid, varom här vore fråga, utlämnade lånen, med vilka ifrågavarande lån vore jämförbara, nedsatts från 5 till 4 procent syntes också kunna utgöra en anledning att låta de låneinnehavare, som nu avsåges, komma i åtnjutande av den lägre räntesatsen. Då härtill komme, att den inkomstminskning å fonden, som ett bifall till framställningen skulle medföra, måste anses jämförelsevis mindre betydande, ville statskontoret för sin del icke motsätta sig, att hemställan gjor-

des hos riksdagen om dess medverkan till den begärda sänkningen av räntan på ifrågavarande lån från och med år 1928.

Som lånen emellertid återbetalades med lika annuitet, syntes, för att den avsedda lindringen i de årliga inbetalningarna skulle vinnas, i samband med räntesänkningen böra vidtagas sådan ändring beträffande annuiteten, att lånen trots den lägre räntesatsen komme att återbetalas inom den vid desammas utlämnande bestämda tiden.

I förutnämnda proposition nr 18 till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t att räntan å de lån ur nämnda lånefond, som avsåge antingen byggnader, vilka till huvudsaklig del uppförts under åren 1921—1924, eller oek anläggningar av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledning, vilka till huvudsaklig del utförts under nämnda tid, måtte från och med 1929 nedsättas, beträffande byggnadslån, som avsåge tomt, vilken innehades av nämnda förening, statstjänsteman eller statstjänstemans änka eller barn, från 5 till 4 $\frac{1}{2}$ procent, beträffande byggnadslån, som avsåge byggnad å annan tomt, från 6 till 5 $\frac{1}{2}$ procent och beträffande lån för anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledning från 5 till 4 $\frac{1}{2}$ procent.

Riksdagen biföll denna proposition.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet anförde statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han icke fann lämpligt att nedsätta räntesatsen så mycket som i framställningen från föreningen föreslagits utan förordade en reducering med $\frac{1}{2}$ procent. Den sålunda av 1929 års riksdag beslutade räntesänkningen av $\frac{1}{2}$ procent hade till följd, att statens ränteinkomster från ifrågavarande fond under närmaste åren nedgått med omkring 4,750 kronor för år, varav belöpte å byggnadslån ungefär 3,500 kronor och å väglånen ungefär 1,250 kronor.

Vid fattande av nyssnämnda beslut var emellertid det allmänna ränteläget avsevärt högre än vad det nu är och beräknas bliva för kanske en lång tid framåt.

Den hjälp, som kristidsbyggarna i Mörby härigenom erhöi, har emellertid icke varit till fyllest. Det har även visat sig att kristidsbyggare å Mörby råkat i ekonomiskt trångmål och måste avträda sitt hem i konkurs. Härtill kommer att den hittills medgivna räntesänkningen icke varit rättvis och i överensstämmelse med vad kristidsbyggare erhållit på annat håll invid huvudstaden.

I den skrivelse om räntesänkning till 4 %, som föreningen avlät den 28 augusti 1925, anfördes, att låntagarnas svårigheter ytterligare ökats därigenom att det statsbidrag till byggnadernas uppförande, varmed vederbörande räknat, uteblivit. Härmed förhåller sig enl. uppgift så, att föreningens dåvarande ordförande och statens ombud lämnade sådana upplysningar till de kristidsbyggare, som 1920 tecknade sig för tomter, att dessa övertygades om, att en statssubvention å 4,500 kronor komme att för respektive egna hem utgå. Först när byggena voro färdiga erhöi besked, att någon statssubvention icke kunde erhållas. Därtill kom att kreditivräntan under hela byggnadstiden uppgick till icke mindre än 8 procent. Nämnda egna hemsbyggare synas alltså direkt eller

indirekt genom statens ombud hava förts bakom ljuset vid tecknandet av tomt-rätterna.

Det måste därför för dem kännas särskilt bittert, att den strid för likställighet med jämförliga kristidsbyggare, som i åtta år förts genom ovannämnda motioner och skrivelser till Kungl. Maj:t, icke skulle leda till bättre resultat, än vad som i Kungl. Maj:ts proposition nr 18 till 1929 års riksdag föreslagits.

Jag vill nämna, att då den tjänsteman bland kristidsbyggare, som särskilt fört deras talan, under hand erhöll besked om, att denna proposition av viss mellankommande orsak icke kunde framläggas för 1928 års riksdag, vilket eljest varit Kungl. Maj:ts avsikt, tjänstemannen ifråga, enl. vad uppgivits, erhöll dåvarande statsministerns bestämda löfte om, att proposition om räntesänkning till 4 procent för ifrågavarande kristidsbyggare skulle framläggas till påföljande riksdag. Emellertid skedde regeringsskifte och av den nya regeringen framlades, som nämnt, proposition om endast $\frac{1}{2}$ procent räntesänkning.

Jag anser därför att rättvisa och billighet kräva, att de tjänstemän, som under kristiden byggt å Mörby, nu äntligen beredas utlovade lättnad i lånevillkoren och att räntan sänkes till 4 procent för stats- samt till $4\frac{1}{2}$ procent för icke statstjänstemän.

Enligt statens tomträttsavtal med föreningen den 29 mars 1912 med vissa tillägg enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1914 utgår dels lägre tomt-rättsavgift dels lägre ränta för statstjänsteman samt änka och barn efter sådan statstjänsteman. Det förekommer emellertid sådana fall att hos en statstjänsteman bo dennes föräldrar eller syskon, som ha sitt hem och underhåll hos statstjänstemannen. Vid denna senares frånfälle har tomträttsavgiften och räntan höjts till belopp, som skall utgå för icke statstjänsteman. Kvarlevande föräldrar eller syskon efter statstjänsteman få alltså dragas med betydligt höjda avgifter och det förekommer nu åtminstone ett fall där en åldrig moder efter statstjänstemannen-sonens frånfälle nu står inför hotet att nödgas lämna hemmet tillfölje förhöjda avgifter.

Starka billighetsskäl tala enligt min mening för att de förmåner, som tillkomma änka eller barn efter statstjänsteman, utökas att omfatta även föräldrar eller syskon efter sådan statstjänsteman.

Under återopande av vad ovan anförts får jag hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 60 med den ändringen och tillägget,

dels att räntan å de lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, vilka i enlighet med beslut av 1920 och 1922 års riksdagar lämnats tjänstemannasamhället vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet, och som avse antingen byggnader, vilka till huvudsaklig del uppförts under åren 1921—1924 eller oek anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledning, vilka till huvudsaklig del utförts under nämnda tid, må, räknat från och

med den 1 januari 1935, nedsättas, beträffande byggnadslån, som avser tomt, vilken innehaves av nämnda förening, statstjänsteman eller statstjänstemans änka eller barn, från 4 ½ till 4 procent, beträffande byggnadslån, som avser byggnad å annan tomt, från 5 till 4 ½ procent och beträffande lån för anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar från 4 ½ till 4 procent,

dels att de förmåner, som enligt tomträttsavtalet mellan föreningen och staten av den 29 mars 1912 med vissa ändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1914 tillkomma statstjänstemans änka eller barn, måtte utsträckas att omfatta jämväl statstjänstemans föräldrar eller syskon.

Stockholm den 15 februari 1935.

R. Lundqvist.
